

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה

המחלקה לחינוך תש"ף 2019-2020

שם הקורס: שיפור בית ספר כסביבה רגישית חינוכית, תיאוריה והתנסות. שנה ב'
מס' קורס: סמסטר א': 12920102 סמסטר ב': 12920112

שם המרצה: דר' קרן טל
karental@bgu.ac.il

יעדי ההוראה

קורס זה מהווה את החלק השני ברצף של שני קורסים (ארבעה סמסטרים) שמטרתם להגביר את הידע וההתנסות של פסיכולוגים חינוכיים ב: הכרות, אבחון והתערבות פסיכולוגית חינוכית בבתי ספר ובמסגרות חינוכיות כ"ארגונים חינוכיים מורכבים".

הידע התיאורטי וההתנסות המעשית יהוו בהמשך בסיס לפתוח כלים אופרטיביים להתערבות בית ספרית, כחלק מהידע ומארגז הכלים המקצועי של הפסיכולוג החינוכי.

מטרת הקורס היא להגביר את יכולותיהם המקצועיות ואת רצונם של פסיכולוגים חינוכיים להתערב במסגרות חינוכיות ברמה מערכתית ולתרום לשיפורן של המערכות החינוכיות כסביבות חינוכיות-רגשיות. התרומה מתמקדת בעיצוב סביבה בית ספרית, המכוונת להתפתחות אופטימאלית של תלמידים, מורים הורים ובית הספר כקהילה תוך הדגש על תחומים רגשיים-חברתיים. מכוונת להתפתחות אופטימאלית וחשיבה אסטרטגית מבנית נתפסות כקרקע תומכת ומקדמת צמיחה והתפתחות בכל התחומים להם בית הספר והמערכות החינוכיות אחראיות.

הקורס משקף גישה מערכתית לעבודת הפסיכולוג החינוכי, הרואה במערכת החינוכית (בית ספר, גנים) מוקד מרכזי בעבודה פסיכולוגית-חינוכית. גישה זו שמה דגש על שימוש בידע פסיכולוגי-חינוכי לקידום המטרות הרחבות של בית הספר כארגון חינוכי מורכב: קידום התפתחות אופטימאלית והעצמת המיטביות של כלל באי בית הספר (תלמידים, מורים, מנהלים, הורים והקהילה הבית ספרית), מניעת פגיעה בצרכים בסיסיים, קידום חיים בקהילה אכפתית ומוסרית ושיפור תהליכי למידה.

הלמידה וההתנסות בשנה הראשונה של הקורס, התמקדו במושגים, מיומנויות וכלים בסיסיים, הקשורים להכרות אבחון והערכת בית הספר כארגון חינוכי מורכב. כמו כן, עסקנו בבירור מקומה של העבודה של הסטודנט על שיפור בית הספר כתשתית להתפתחות הזהות המקצועית, שהמשתתפים החלו לגבש.

במסגרת השנה הנוכחית (שנה ב') יורחב הבסיס התיאורטי והמושגי של אופנויות הבנת המערכת החינוכית וההתערבות בתוכה. כל זוג סטודנטים יגבש תוכנית המכוונת לשיפור מרכיב כלשהו של בית הספר כסביבה חינוכית-רגשית. התוכנית תגובש עם הצוות הבית ספרי (צוות מוביל) ועם פסיכולוג בית הספר. רצוי מאד שבצוות ישתתפו מנהל/ת בית הספר, פסיכולוג/ית, רכזי שכבה, רכזי נושא, גורמים טיפוליים, יועצת וכו'.

לפני הפעלת התוכנית תיערך בדיקה מחודשת של האופציות שהוצעו ונידונו בהמלצות הדוח של אבחון בבית הספר משנת הלימודים הקודמת. מטרת ההערכה למקד את תוכנית ההתערבות או חלקים ממנה ולבחון אותה בהקשר של המציאות הנוכחית (תחילת שנת הלימודים תשס"ז).

מסמך תמציתי הכולל ראשי פרקים כלליים של התכנית: מטרות ויעדים, אופנות ההתערבות, מסגרת הפעלת התכנית, מעקב אחר יישום התכנית כולל קשיים העולים תוך כדי ההפעלה, שינויים בתכנון וכו' יוגש לפני תחילת הפעלת התכנית.

עבודה מלאה המתארת את התוכנית, הערכת הבסיס, הרציונל ותשתית תיאורטית תוגש בנפרד כחלק מדרישות הקורס.

תוכנית ההתערבות תסתיים בפסח או מעט אחרי פסח, ואחריה תיערך הערכה מחודשת. דו"ח המסכם את ההתערבות עם הצעות או מחשבות ביחס לכיווני המשך אפשריים, יוגש להנהלת בית הספר לפני תום סמסטר ב'. עבודה רחבה ותיאורטית יותר, המסכמת את ההתערבות, וכוללת התייחסות לתהליך שנערך במשך שנתיים, תוגש כחלק מחובות הקורס לאחר סיום סמסטר ב'.

המפגשים השבועיים בשיעור יתבססו על דיון בשאלות והתלבטויות של הסטודנטים בבניית התוכנית, ביישומן ובהערכתו, ובעבודה עם אנשי בית הספר והשרות הפסיכולוגי חינוכי. הדיונים יתבססו על חומרים תיאורטיים שיוצגו על ידי המרצה וכן על ידי הסטודנטים וכן על נושאים ושאלות "מעשיות" שיוצגו הסטודנטים.

במהלך הפגישות נדון גם בתהליכים המתרחשים בקורס עצמו, מתוך מטרה להקביל תהליכים אלה לתהליכים המתרחשים בבית הספר (למשל, עבודה בצוות הנחיה, עבודה בהקשר רב-תרבותי, וכד').

פרשיות לימודים

הדרישות והמשימות נבנו במטרה לתמוך בתהליך הלמידה ההכשרה וההתנסות של הפסיכולוג החינוכי – המערכת. הקורס יתמקד בלמידה של המיומנויות המשמשות תשתית מקצועית למשימה מאתגרת וחשובה זאת.

הקורס הינו קורס מובנה הכולל שיעור ופגישות הדרכה. הדרישות והמשימות נבנו במטרה ליצור ולקדם תהליך של הקניית ידע תיאורטי ויישומי. התהליך יבוצע תוך כדי העמקה והתבוננות ביקורתית בתיאוריה ובמעשה. במסגרת הקורס הסטודנטים ישתתפו בפגישות שבועיות באוניברסיטה (הרצאה והדרכה) ויבצעו משימות שבועיות בבית ספר. מסגרת הזמן לעבודה שבועית בבית הספר הוא כ- 6 שעות שבועיות.

תינתן הדרכה בקבוצה ובזוגות. המועד אותו יש לשריין להדרכות הוא בימי רביעי בין השעות 14-16. יש להשאיר זמן זה פנוי ולא לקבוע מחויבויות אחרות. מבנה ההדרכות יוסבר בשיעור הראשון של הסמסטר. פרוט המשימות יינתן במהלך הקורס וילווה בהדרכה בהתאם.

דרישות והרכב ציון הקורס

פעילות/ עבודה פסיכולוגית מערכתית בבית ספר (כ- 6 שעות שבועיות).

קריאת חומר ביבליוגרפי.

נוכחות בשיעורים, בהדרכות ובעבודה המעשית בבית הספר.

השתתפות פעילה בשיעורים ובהדרכות.

הגשת דוחות ועבודות כתובות (במהלך ובסיום הסמסטר).

פורמט הקורס:

עם תחילת שנת הלימודים יוצג לסטודנטים פורמט העבודה. הסטודנטים ידרשו להציג באופן מובנה ומוכן מראש את תכניות ההתערבות בבתי הספר תוך בסוס התכניות על תפיסות תיאורטיות מתאימות, איתור אחר מרכיבי ההתקדמות ומרכיבי אי התקדמות (תקיעות) מתוך מחשבה לקידום אופטימאלי של התהליכים.
פרוט תצורת ההכנה יוסבר ע"פ בכיתה.

רשימה ביבליוגרפית חלקית:

חומרים תיאורטיים נוספים (מעבר למפורט ברשימה זאת) יותאמו לנושאי התהליכים הקבוצתיים מערכתיים שהסטודנטים יובילו בבתי הספר בהם הם מתערבים.

להלן רשימה חלקית:

Ford, D. J.& Ford, W. L. (1995) The role of conversation in producing intentional change in organization. *Academy of Management Review*, Vol.20(3),541-570.

Fullan, M. (2001). *Leading in a culture of change*. San Francisco: Jossey-Bass.

Hargreaves, A. (1994) *Changing teachers; changing times: Teachers' work and culture in the postmodern condition*. Pp 186-211, 241-265. New York: Teachers college Press.

Hatch, M.J.(1993) The Dynamics of Organizational Culture, *Academy of Management Review*, Vol. 18 (4) ,657-693.

Johnson, S.M (1990). *Teachers at work: Achieving success in our schools*. (pp 148-180). New York: Basic Books.

Kotter, J. (1996). *Leading Change*. Harvard Business School Press, Boston.

Light, C. P.(1998). *Sustaining Innovation: Creating Nonprofit and Government Organizations that Innovate Naturally*, Jossey-Bass Publishers ,San Francisco.

Senge, P.(1998). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday/Currency, Inc .New-York.

כשר, א. (תשס"ג). אתיקה מקצועית. בתוך: ג. שפיר, י. אכמון, ג. וייל (עורכים), *סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי* (עמ' 29-15). ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית.

ניסן, מ. (2000) "זהות חינוכית" כגורם מרכזי בפיתוח מנהיגות בחינוך, בתוך: *אחריו- על מנהיגות ומנהיגים בעריכת חנה עמית*.

ניסן, מ' (2001). התפקוד המוסרי – כיוונים חדשים בפסיכולוגיה של המוסר, בתוך: עירם, י' ואח' (עורכים), *צמתים: ערכים וחינוך בחברה הישראלית*, ירושלים: משה"ח, לשכת המדענית הראשית.

קלינגמן, א. (2000) התערבות מערכתית מונעת בעת אסון וטראומה. בתוך: א, קלינגמן, ע' רביב וב' שטיין (עורכים), *ילדים במצבי חרום ולחץ* (ע' 178-143) ירושלים: משרד החינוך, השירות הפסיכולוגי-הייעוצי.

**Ben Gurion University of the Negev
The faculty of Social Science**

Syllabus

Education Department 2018-2019

Schools as complex organizations: psycho-educational intervention

Ms. Karen Tal
karental@bgu.ac.il

Course no.: Semester A: 12920102

Semester B: 12920112

Aims and structure of the course

This course is the second part of a two-course sequence aimed at enhancing the ability and motivation of educational psychologists to contribute towards the improvement of school as a complex educational organization. The course reflects a systemic approach to educational psychology. This approach is based on the assumption that the school system should enhance the optimal development and the motivation of all school attendees, by promoting a caring and moral community that enables satisfaction of student' and staff's basic psychological needs.

The studies in the first year of the course focused on basic concepts, skills and basic tools, related to the evaluation of the school as an emotional-educational environment.

Within the framework of the current year each couple of students will formulate a program designed to improve some aspect of the school system. The process will be formulated with the school improvement team and with the school psychologist. It is highly desirable that the school principal, school counselor, and other leading professionals within the school system will be part of the team.

A written short proposal, including purposes and goals, intervention plan, program implementation framework and inspection etc., will be submitted before the intervention. A full and more theoretical paper, describing the proposed program, its rationale and the baseline, will be submitted at the beginning of the first semester. The intervention program will end at or shortly following Passover, after which evaluation will be conducted.

A separate report summing up the intervention with recommendations regarding possible future directions will be submitted to the school principal before the end of the second semester. A broader and more theoretical paper, summarizing the intervention and relating to the process conducted over the two years, will be submitted as part of the course requirements after the end of the second semester. Weekly meetings will discuss issues and questions posed by the students and discussions aligning the processes taking place in the course, with the processes taking place in the school (e.g. work with the leading team, work in a multi-cultural context, etc.).

Course Assignments

Assigned Reading

Class attendance

Class participation

Written course papers

Reading material

Ford, D. J.& Ford, W. L. (1995) The role of conversation in producing intentional change in organization .*Academy of Management Review*,Vol.20(3),541-570.

Fullan, M. (2001). *Leading in a culture of change*. San Francisco: Jossey-Bass.

Hargreaves, A. (1994) *Changing teachers; changing times: Teachers' work and culture in the postmodern condition*. Pp 186-211, 241-265. New York: Teachers college Press.

Hatch, M.J.(1993) *The Dynamics of Organizational Culture*, *Academy of Management Review*, Vol. 18 (4) ,657-693.

Johnson, S.M (1990). *Teachers at work: Achieving success in our schools*. (pp 148-180). New York: Basic Books.

Kotter, J. (1996). *Leading Change* .Harvard Business School Press, Boston.

Light, C. P.(1998). *Sustaining Innovation: Creating Nonprofit and Government Organizations that Innovate Naturally*, Jossey-Bass Publishers ,San Francisco.

Senge, P.(1998). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday/Currency, Inc .New-York.

כשר, א. (תשס"ג). אתיקה מקצועית. בתוך: ג. שפיר, י. אכמון, ג. וייל (עורכים), *סוגיות אתיות במקצועות הייעוץ והטיפול הנפשי* (עמ' 15-29). ירושלים: הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית.

ניסן, מ. (2000) "זהות חינוכית" כגורם מרכזי בפיתוח מנהיגות בחינוך, בתוך: *אחריו- על מנהיגות ומנהיגים* בעריכת חנה עמית.

ניסן, מ' (2001). התפקוד המוסרי – כיוונים חדשים בפסיכולוגיה של המוסר, בתוך: עירם, י' ואח' (עורכים), *צמתים: ערכים וחינוך בחברה הישראלית*, ירושלים: משה"ח, לשכת המדענית הראשית.

קלינגמן, א. (2000) התערבות מערכתית מונעת בעת אסון וטראומה. בתוך: א, קלינגמן, ע' רביב ובי' שטיין (עורכים), *ילדים במצבי חרום ולחץ* (ע' 143-178) ירושלים: משרד החינוך, השירות הפסיכולוגי-הייעוצי.